

De dienstweigeraar

Dienstbevel

Het is zaterdagmiddag. Nog een paar uurtjes werken, dan kan Gisbertus van Koerten naar huis. Morgen is hij vrij; dan gaat hij naar Gods huis. Gisbertus neemt zijn hamer en slaat een spijker in het hout. Hij is timmerman en in dienst van een aannemer. Er moet hier hard gewerkt worden op het vliegveld Soesterberg. Om hem heen lopen andere werkmannen. Op een afstandje staat een Duitse soldaat alles te bekijken. Ja, Nederland is bezet, bezet door de Duitsers. In de verte klinkt het gebrom van een automotor. Langzaam zwelt het geluid aan. Nu wordt er geremd en teruggeschakeld. Een glanzende zwarte auto draait de vliegbasis op. Een man in een mooi uniform stapt uit. Hij ziet er onberispelijk uit. Zijn laarzen glanzen. Het is een SS-officier. Door middel van een tolk geeft hij zijn bevelen: "Laten alle werklui zich hier verzamelen. Ik heb een mededeling voor hen." Even later staan de bouwvakkers voor de Duitse officier. "Luister. Maandag komt generaal Christiansen hier de boel inspecteren. Er moet nog veel gedaan worden. Jullie komen hier dus morgen ook werken."

Twee mogelijkheden

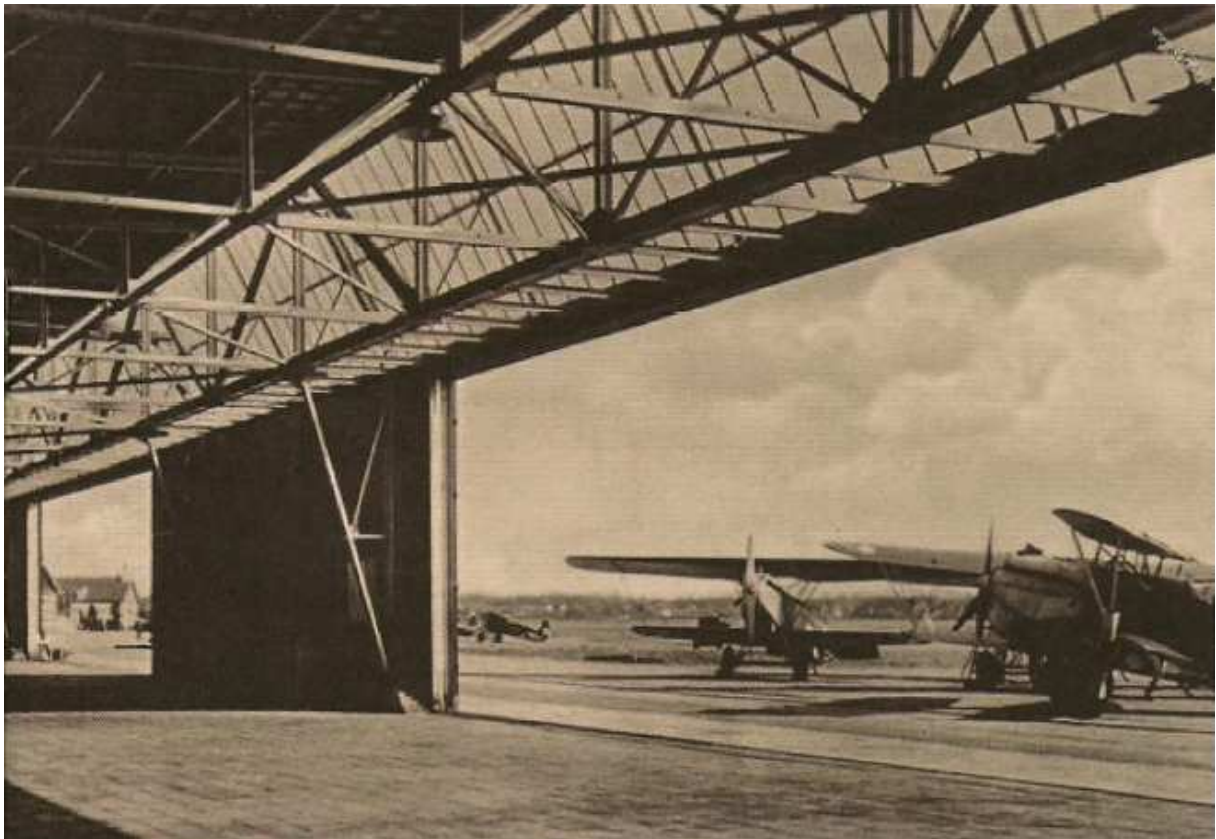
Het is stil geworden onder de werklui. Ze kijken elkaar aan. "Wie doet het niet?" Enkele mannen stappen naar voren. Op de vraag van de Duitser waarom ze niet zullen werken, antwoorden ze dat het morgen zondag is. De hand van de SS'er gaat naar zijn zijde. Hij maakt zijn pistooltas open. Nonchalant bijna pakt hij zijn pistool in zijn hand. Hij speelt er wat mee. Zijn stem is ijskoud als hij verder spreekt. "Ik geef je een paar tellen bedenktijd. Dan vraag ik het nog één keer. Werk je niet mee? Goed, dan zijn er twee mogelijkheden. Je wordt naar Duitsland gevoerd, of ik stel hier onmiddellijk een voorbeeld." Even maakt hij een beweging met zijn pistool. "Die mogelijkheid heb ik namelijk. Dan heb je helemaal geen zondag meer." Hij kijkt hen met zijn grijze ogen hard aan. "Nou, wie blijft er bij zijn besluit?"

De dag des Heeren

Alle mannen trekken zich terug. Alleen Van Koerten blijft staan. "Morgen is het de dag des Heeren, meneer; dan zal ik geen werk doen." "Man, ik heb de bevoegdheid je hier ter plekke te laten executeren, weet je dat?" "Ik weet het, meneer, en als God het toelaat, kunt u dat zeker doen, maar dat heb ik liever dan de dag des Heeren te ontheiligen." Het blijft even stil. De militair denkt na. Aan de ene kant voelt hij zich falen, omdat hij door dreigementen bij deze man niets bereikt. Aan de andere kant is er toch iets van ontzag voor de moed van deze man. Dan klinkt het uit zijn mond: "Sie sind für einmahl frei" (u bent voor eenmaal vrij). Hij wijst naar de anderen en zegt: "Maar pas op dat jullie komen!"

In het varkenshok

Bij het plaatsje Austerlitz, op de Utrechtse Heuvelrug, woont Van Koerten. Het is avond. Het werk is gedaan. Achter de ramen van zijn huis zie je af en toe een beweging. Soms is het een vrouw, dan weer kinderen. Naast het huis staat een varkenshok. Een varken rommelt er wat rond. Hé, er is iemand in het hok. Het is Van Koerten. Is hij het varken aan het voeren? Nee, hij zit op een stoel. Hij leest een boek. Het is een dik, zwart boek, met gouden letters erop. "Brieven van ds. Theodorus van der Groe" heet het. Maar waarom zit Van Koerten in dit koude, ongezellige varkenshok? Het stinkt er ook nog eens. Hij kan toch gewoon in de huiskamer bij de kachel zijn boek lezen? Ja, dat is een lang verhaal. Een verhaal dat jaren daarvoor begint.

Vliegveld Soesterberg in de jaren '30

Verloren toestand

Voor de oorlog is Van Koerten getrouwd. Hij en zijn vrouw leefden zonder de Heere. Ze hadden elkaar op de muziekvereniging ontmoet. Toen er oorlog dreigde, werd het Nederlandse leger gemobiliseerd. Ook Van Koerten moest opkomen. Hij werd gelegerd in Rotterdam. Op een avond in de week nemen vrienden uit hetzelfde peloton hem mee naar de kerk. In een gebouwtje aan de Dijkstraat preekt ds. J.H. Koster uit Montfoort. Deze preek wordt door de Heere gezegend. Van Koerten leert zijn zonde en verloren toestand kennen. Enkele weken later komt hij met verlof thuis. Hij is wat stil, zodat zijn vrouw vraagt: "Wat ben je toch stil; voel je je niet lekker?" "Ach vrouw, dat gaat wel, maar we moeten bekeerd worden. Als we zo doorgaan, komen we in de eeuwige rampzaligheid." "Wat is dat nu voor praat? Daar heb ik je vroeger nooit over gehoord. Je moet er maar mee ophouden, want hier heb ik geen zin in."

Een zwaar leven

Maar Van Koerten kan er niet mee ophouden. Hij moet zijn vrouwen kinderen waarschuwen. Voor het eerst leest hij in zijn huis uit de Bijbel. Als hij 's maandags weer naar Rotterdam vertrekt, zegt zijn vrouw: "Als je over een week of vier weer met verlof komt, hoop ik niet dat je weer over die dingen begint te zaniken. Ik heb geen zin om mezelf en de kinderen overstuur te laten maken." Zo is het begonnen. En zo is het ook gebeven. Op den duur is Van Koerten een vreemdeling in zijn eigen huis. Zijn vrouw bespot hem. Zijn kinderen doen eraan mee. "Kijk jongens, daar hebben we onze dominee weer. Ja ja, daar komt hij weer aan met zijn vrome praatjes." Van Koerten heeft een zwaar leven thuis. Het liefst is hij daarom maar op zijn stille plekje in de varkensschuur. Daar leest hij de oude schrijvers. En daar stort hij zijn hart uit voor God.

Zachtmoedig

Op een dag fietst hij na werktijd richting huis. Straks, als hij thuiskomt, begint het weer. Altijd dat spotten. Altijd die vernedering. Het knaagt toch wel aan hem. Hij heeft er lang over nagedacht. Hij heeft een besluit genomen. Dat besluit staat vast. Hij gaat de boel veranderen. Hij laat zich zo niet langer behandelen. Straks stapt hij naar binnen. En als z'n vrouw weer begint te spotten, dan zal hij met z'n vuist op tafel slaan. Desnoods zal hij een stoel door de kamer smijten. Hij zal schreeuwen: "Wie is hier de baas?" Nog driehonderd meter, dan is hij thuis. Dan gebeurt er iets wonderlijks. Hij voelt zich gedrongen om van de fiets af te stappen. Dan spreekt de Heere: "Leer van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw ziel." Hij stapt naar binnen. Lang duurt het niet. Zijn vrouw begint te kijken, de kinderen spotten weer. En... hij gaat weer naar het varkenshok.

Ongeneeslijk ziek

Jaren gaan voorbij. In een ziekenzaal, dicht bij het raam, ligt een man. Hij heeft kringen onder zijn ogen. Hij is mager en uitgeteerd. Het is Gisbertus van Koerten. Een slopende ziekte heeft hem uitgeteerd; een ongeneeslijke ziekte. Dat laatste weet hij nog niet. Soms krimpt hij ineen van de pijn. Het is zaterdagmorgen. Een man in een zwart pak stapt het ziekenhuis binnen. "Dominee." Ds. Du Marchie van Voorthuysen blijft staan. Een verpleegster spreekt hem aan. "Dominee, u komt zeker voor Van Koerten? De man is hard ziek. Al zijn organen zijn aangetast. Hij heeft niet lang meer te leven. Wij kunnen het hem niet vertellen. U moet zelf maar weten wat u doet." Even later zit ds. Du Marchie bij Van Koerten. "Van Koerten, ik moet je iets vertellen. Ik moet eerlijk zijn. Je bent hard ziek. Ik heb zojuist te horen gekregen dat je kanker hebt. Naar de mens gerekend kun je niet lang meer leven. Misschien een maand, misschien een paar weken langer." Even komt er een trek van verwondering op het gezicht van de zieke, dan glimlacht hij blij. "Ach dominee, wat een blijde boodschap, dat het niet zo lang meer duren zal op aarde. Nu hoef ik niet meer zo lang te lopen zondigen op de aarde." Een poosje later neemt de dominee afscheid. Hij zal eerst nog een gebed doen. "Dominee, wilt u de Heere ook dankzeggen dat Hij mij die ongeneeslijke ziekte heeft willen geven. Ik ben blij dat het ongeneeslijk is, zodat ik niet zo lang meer hoef te zondigen, want ik verlang ernaar om bij God te wezen, in Christus."

Het kerkgebouw van de Oud Gereformeerde Gemeente in Nederland te Leersum in de tijd dat Van Koerten er ouderling was.

Met God verzoend

Niet zo lang daarna zit de dominee weer bij Van Koerten. De Heere heeft hem er naartoe gedrongen. Hij moet Van Koerten wat vragen. "Van Koerten, heb je een grondige kennis van je zonden en ellenden? Ken je de Heere Jezus als de aan jou geschonken Borg en Zaligmaker? Heb je een verlangen om verlost te wezen van je zonden en bij Christus te zijn?" "Ja dominee, ik kan niet ontkennen dat alles mij zonde geworden is. Ik geloof dat Jezus Christus ook mij, zelfs mij, van God geschonken is tot een volkomen Zaligmaker en dat ik met Zijn gerechtigheid voor God bedekt ben en zo met God verzoend ben. God is mij een verzoend God geworden en zal dat blijven, alleen om Christus' wil. Dominee, ik ben nog blij met deze ziekte. Het gaat snel door. Dan zal ik verlost zijn van de zonden en bij God wezen."

Een Koningskind begraven

Nog even praten de dominee en Van Koerten met elkaar. Van Koerten vertelt: "Dominee, ik heb de beste vrouwen de beste kinderen gehad. Door hun gespot en hun afkeer ben ik uitgedreven om tot de Heere te gaan; om Hem te smeken om genade en hulp." Niet lang daarna is Van Koerten overleden. Op een mooie dag, begin maart 1961, is hij begraven. Ds. Du Marchie van Voorthuysen sprak over: "Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid." Een grote stoet volgde de baar. Er werd een Koningskind begraven.

G. van Koerten

Artikel uit StandVastig, maart 2010